

НАНААМГАЙ ТАРБАГАН ХҮН

Монгол ард манжын хаанай доро зобожо тулижа байһан юм. Тиихэдэ гонзогор нюуртай, богонихон хүлтэй тарбаган хүн монголоой орон нютагта ажаһуугаа.

Нэгэтэ тэрэ тарбаган хүн хайшааб даа ошожо ябаба. Гэнтэ мориниинь мана һохорой нүхэ руу хүлөө хэжэ орондоглон унашаба. Тарбаган хүн мана һохорые утажа алаха гэжэ нүхэн соонь аргал хэжэ байба. Дүтэхэнэ хаанай малнуудые адуулжа ябаһан малшад тэрээндэ ерээд:

— Ши юу хэнэбши?— гэжэ асуубад.

— Мана һохорые утажа алаха гээб,— гэжэ тэрэ тарбаган хүн харюусаба.

— Мана һохорые утадаг юм гэжэ ухаандамнай ороогүйл!

— Таанадые харахадаа, ухаантнай хабсагай шулуун дээрэ ургаһан үсөөхэн ногоон шэнги гэжэ мэдээ һэм.

Иигэжэ доромжолуулан хэлүүлхэдээ, хаанай малшад сухалдаад, тэрэниие хүлээд, тэндэнь орхижорхибо. Эзэндээ үнэн сэхэ тарбаган мориниинь тэрэнэй хүлигынь ооһор химэлжэ тайлаба. Теэд хүлигын ооһорһоо үе мүсөө хүшэлдэшэһэн тарбаган хүн хүл дээрээ бодохо шадалгүй газартаал хэбтэбэ. Энэ үедэ хаанай сэнгэжэ ябаһан һамгад һахил дахуултаяа тэрэнэй хажууда ерэбэд.

— Ши эндэ юу хэжэ хэбтэнэш?— гэжэ хаанай бага һамган асууба.

— Шамда ямар хамааб! — гэжэ тэрэнэй харюусахадань, хаанай бага һамган гэдэргээ сухарин, тэрээнһээ холодобо.

— Ши юундэ эндэ хэбтээ хүмши?— гэжэ хаанай ехэ һамган асууба.

— Гэр бүлэшни хаана юм?— гэжэ бага һамган асууба.

— Хойто мүльһэтэ далайда.

— Аа, шалбааг шэнги гү?

— Тиимэ, теэд тэрэниие харайжа, саада эрьедэнь гаража шадахагүйт.

— Жэргэмэл ниидэжэ, саада эрьедэнь ерэхэ гү?

— Хүрэхэ. Үдэ даляарынь гэрэй оройе хушамаар гансал жэргэмэл.

— Теэд тэрэ гэршни шубуунай уургайн зэргэ юм аабза?

— Магадгүй. Хэрбээ нэгэ буландань хусаһан нохойн абяае нүгөөдэ буландань байһан хүнэй дуулахаар бэшэ гэр.

— Теэд тэрэ нохойтнай гүлгэн аабза?

— Магадгүй. Тиимэ гүлгэн шандагые намнан хүсэхэ.

— Теэд тэрэ шандагантнай жаахан зулзаганиинь аабза?

— Магадгүй. Тиимэ зулзагаханиинь ашаа тээһэн арбан тэмээнүүд дээгүүр харайжа саанань гараха.

— Теэд тэдэ тэмээнүүдшни ботогохонууд аабза?

— Магадгүй. Тэдэ ботогохонууд бүхэн арбан томо мэшээгтэй ашаа ашаад, Ара-Хангайн дабаае дабадаг.

— Теэд тэрэ дабааншни добын зэргэхэн бээ?

— Энэ удаа, хатан абгай, таабат. Тэрэ дабаан бэшэ, үхибүүнэй малгайн зэргэ добохон юм.

— Үхибүүнэй малгайн зэргэ добо гэжэ гү? Тиимэ добо байдаггүй. Магад, дабаанайш үндэр малгайн зэргэ байгаа аалам.

— Магадгүй. Гансал тэрэ малгай манжын хаанайхи шэнги худалтай, муухан юм.

— Агууехэ хаан тухай иигэжэ хэлэхэбши!— гэжэ хаанай ехэ һамган ганираад, тэрэниие шорондо абаашажа һуулгажархиба.

Тэрэ суургатай үүдэнэй саана таатай зохид газар оложо һуугаад, суургын забһарай нүхөөр газашаа харана. Энэ үедэ шороной хажуугаар агууехэ хаан гаража ябатараа, зог татан тогтоод:

— Тарбаган хүн, шагна! Шинии хэлэн хурса гэлсэнэ. Магад хэлэншни шамайе шоронһоо гаргажа болохо. Намда хэлэл даа, шоронһоо гараха гэхэдэш, шамда юун һаалта хэнэб?

— Хүбшэ ой соо ургаһан модон һаалта хэнэ,— гэжэ тарбаган хүн харюусажа эхилнэ.— Тэрэ модо таһа сабшажа

унагаахадань, монсогор байгаа, угаашань хюрөөдэхэдэнь — хабтагайнууд, тэдэниие эблүүлжэ хадахадань — хаанай ордон болоо.

Хаан тэрэнэй сэсэн ухаатай байһыень гайхан ойлгоод, шоронһоо гаргуулба. Тэрэ гэхэн сагнаа хойшо манжын хаан эгээлэй юрын хүнүүдһээ айдаг болоо хэн.